

ANTONIO BERMEJO
(bermejo@amb.es)
ROSA MUR
(rmur@amb.es)
JOAN MIQUEL PIQUÉ
(pique@amb.es)

Institut d'Estudis Regionals
i Metropolitans de Barcelona

El mercat de treball de la província de Barcelona l'any 2002

Papers, Regió Metropolitana de Barcelona
núm. 40, novembre 2003, pàgs. 77-96

Introducció**1 Situació del mercat de treball a la província de Barcelona. Any 2002**

- 1.1 Comportament general de les principals variables
- 1.2 Població ocupada
- 1.3 Població aturada
- 1.4 Població inactiva

2 Sociodemografia, activitat i ocupació a la província de Barcelona

- 2.1 Introducció
- 2.2 Característiques sociodemogràfiques de la població i relació amb la situació laboral
- 2.3 Ajust entre l'estructura de la població i de la mostra, i influència en la situació laboral

- 2.4 Interpretació i principals resultats del Model de Propensió a l'Activitat (MPA)
- 2.5 Interpretació i principals resultats del Model d'ocupació (Moc)
- 2.6 Nota final sobre els models MPA i MOc

3 Ajust de l'oferta i la demanda de treball: una anàlisi econòmica

- 3.1 Característiques de l'oferta de treball: font del desajust i problema estructural
- 3.2 Característiques dels desajustos entre l'oferta i la demanda: proliferació de situacions d'alt risc

4 Conclusions generals i propostes d'acció

- 4.1 Propostes d'acció

Abstract

S'aborda la situació del mercat de treball de la província de Barcelona pel que fa a les seves principals variables, des del punt de vista de la participació, l'estructura i l'evolució recent. D'acord amb aquest plantejament general, es plantegen tres grans blocs d'anàlisi: el primer referit a la situació estructural i els principals punts forts, disfuncions i reptes del mercat de treball de la província; el segon bloc analitza, mitjançant eines econòmiques, la relació entre les característiques sociodemogràfiques de la població (edat, gènere, nivell d'estudis, etc.) i a més, d'una banda, el seu nivell de participació al mercat de treball, i d'una altra, la seva ocupació; finalment, un tercer bloc analitza en detall els desequilibris entre l'oferta i la demanda de treball.

Se aborda la situación del mercado de trabajo de la provincia de Barcelona por lo que se refiere a sus principales variables, desde el punto de vista de la participación, la estructura y la evolución reciente. De acuerdo con este planteamiento general, se plantean tres grandes bloques de análisis: el primero referido a la situación estructural y principales puntos fuertes, disfunciones y retos del mercado de trabajo de la provincia; el segundo bloque analiza, mediante herramientas econométricas, la relación entre las características sociodemográficas de la población (edad, género, nivel de estudios, etc.) y, por un lado, su nivel de participación en el mercado de trabajo, y por otro lado, su ocupabilidad; finalmente, un tercer bloque analiza en detalle los desequilibrios entre oferta y demanda de trabajo.

The article deals with the situation of the labour market of the province of Barcelona regarding its principal variables, from the point of view of participation, structure and recent evolution. On the basis of this general approach, three main blocks of analysis are raised: the first one is referred to the structural situation and the most important strengths, disfunctions and challenges of the provincial labour market; the second block analyzes, through econometric tools, the relationship between the social and demographic characteristics of the population (age, gender, education, etc.) and, on the one side, the level of participation in the labour market, and on the other side, their employability; finally, a third block analyses in detail the imbalances between supply and demand of labour force.

L'article aborde la situation du marché de l'emploi du Département de Barcelone en ce qui concerne ses principales variables, du point de vue de la participation, de la structure et de l'évolution récente. En base à cette approche générale, trois grands blocs d'analyse sont exposés: le premier relatif à la situation structurelle et aux principaux points forts, les dysfonctions et les défis du marché de l'emploi régional; le second bloc analyse, à travers des instruments économétriques, le rapport entre les caractéristiques sociales et démographiques de la population (âge, genre, éducation, etc.) et, d'une part, leur niveau de participation au marché de l'emploi, et d'autre part, leur occupation; finalement, un troisième bloc analyse en détail les déséquilibres entre l'offre et la demande d'emploi.

El mercat de treball de la província de Barcelona l'any 2002

Introducció

La present anàlisi caracteritza el mercat de treball de la província de Barcelona i el contextualitza en relació amb els seus principals àmbits de referència: Catalunya i Espanya. Igualment, s'han pres com a referència les dades més significatives dels mercats de treball dels països de la Unió Europea.

Aquesta caracterització, orientada a explicar i preveure l'evolució de les principals variables al llarg dels propers anys, així com a proposar les accions considerades més adients per fer que aquesta evolució sigui al més positiva possible, s'ha construït a partir de tres grans blocs.

El primer, més genèric, repassa l'evolució de l'activitat, l'ocupació i l'atur a la província de Barcelona al llarg de l'any 2002, i aprofundeix en els aspectes més destacats d'aquesta evolució. El segon bloc aborda l'anàlisi de dos factors que s'han considerat fonamentals: en primer lloc, quines són les variables que influeixen en la decisió d'entrar al mercat de treball, és a dir, de ser actiu; i en segon lloc, la probabilitat que, en funció de les seves característiques, una persona que ha decidit entrar al mercat de treball esdevingui ocupada. El tercer bloc, finalment, aborda el darrer aspecte que s'ha considerat clau: la relació entre l'oferta i la demanda de treball, i les possibilitats d'ajust entre aquestes dues magnituds.

Per tant, en essència, es pretén conèixer l'estat del mercat de treball de la província de Barcelona, i explicar les raons per les quals es troba en aquesta situació, per tal de poder emprendre les accions correctores o impulsores que permetin millorar aquesta situació.

Cal assenyalar, finalment, que aquest article presenta, de manera sintètica, una línia de treball molt més àmplia, que els mateixos autors realitzen des de l'any 2001 amb l'impuls i el suport de l'Àrea de Promoció Econòmica de la Diputació de Barcelona.

1 Situació del mercat de treball a la província de Barcelona. Any 2002

1.1 Comportament general de les principals variables

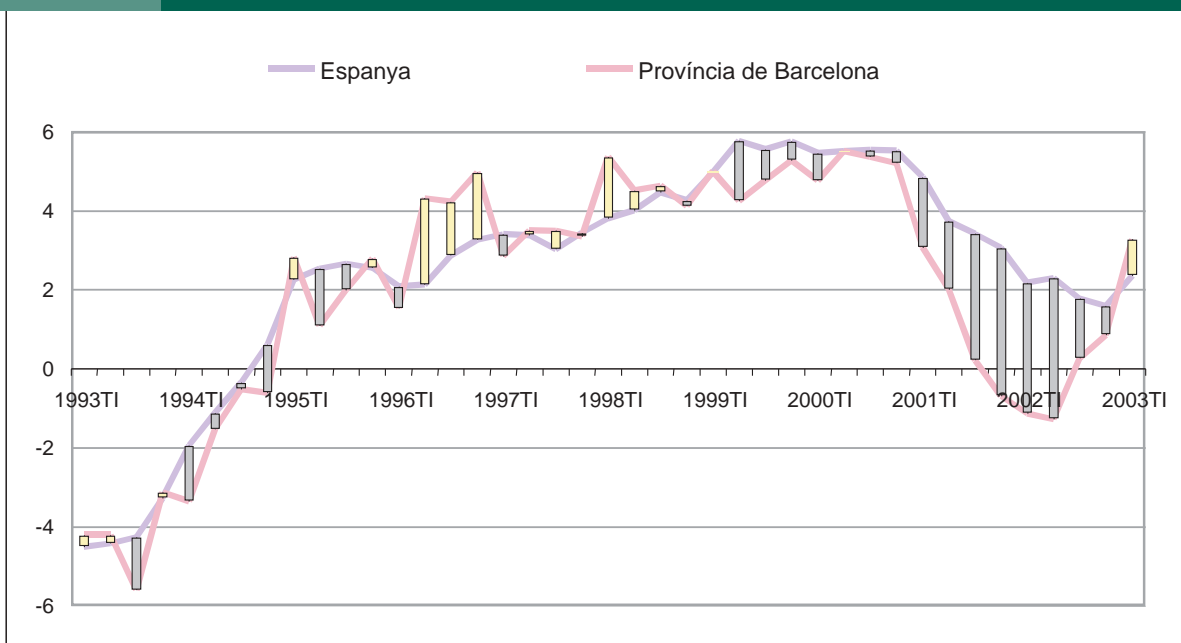
El mercat de treball de la província de Barcelona ha experimentat, al llarg de l'any 2002, una tendència sig-

nificativament diferent a la de l'any anterior. Així, mentre que l'any 2001 es feia referència a pèrdues relatives respecte a l'any 2000, el 2002 ha estat força més positiu des del punt de vista de la creació d'ocupació, tot i que aquesta dinàmica no ha tingut el seu reflex en guanys en relació amb el nivell d'atur. En concret, l'any 2002 ha comportat increments significatius de l'ocupació, més de 17.000 llocs de treball, equivalent a l'augment de la població potencialment activa (entre 16 i 64 anys), però que no han estat suficients per absorbir un creixement de la població activa superior a 53.000 persones, la qual cosa ha fet que a finals de l'any 2002 trobem gairebé 36.000 persones més a l'atur.

A més, cal tenir en compte que el mercat de treball de la província de Barcelona ha evolucionat de manera significativament més negativa que el del conjunt de Catalunya i d'Espanya: la taxa de creixement de l'ocupació l'any 2002 ha estat del 0,85%, mentre que la mitjana espanyola se situa en gairebé el doble, l'1,6%. És convenient destacar que en els períodes en els quals es destrueixen llocs de treball (com l'any 2001), Barcelona en perd més que la mitjana, mentre que en aquells períodes en què es produeix un increment de l'ocupació, Barcelona creix a ritmes menors que el conjunt de l'Estat i Catalunya.

Les diferències de les taxes d'activitat de la província de Barcelona en comparació amb les espanyoles i europees són, però, clarament positives: Barcelona presentava a finals de 2002 una taxa d'activitat del 73%, força per sobre de la mitjana espanyola (64,2%) i de l'europea (69%). Aquestes diferències s'expliquen bàsicament per una major taxa d'activitat de la població femenina de la província (61%), notablement superior a la mitjana espanyola (50,3%) però també superior de la mitjana europea (60%). La taxa d'activitat de la població masculina a la província de Barcelona (84,2%) també és clarament superior a la mitjana espanyola (78%) i a l'europea (78,1%). Cal no oblidar, de tota manera, que les taxes d'atur femenines de la província de Barcelona encara es troben a força distància de les taxes de països com Portugal, Holanda i, sobretot, els països nòrdics (entre el 73% i el 75%). En canvi, les taxes d'activitat masculines de la província són superiors a les de pràcticament tots els països de la Unió, excepte els Països Baixos (84,2%). A continuació es presenten les taxes de creixement interanual de l'ocupació a la província de Barcelona i Espanya al llarg dels darrers

Figura 1 Taxa de creixement interanual de l'ocupació. 1993-2003

10 anys¹; es reproduïx la informació que el Ministeri de Trabajo y Asuntos Sociales ofereix en relació amb les taxes d'activitat dels països de la Unió Europea.

L'atur ha tingut, durant l'any 2002, una evolució clarament negativa; ha passat d'una taxa del 9,2% el darrer trimestre de 2001 al 10,6% a finals de l'any 2002, tot havent assolit nivells propers a l'11% durant el primer trimestre de 2002.

Les taxes d'atur masculines se situen en nivells del 8,3% (partien de cotes inferiors al 7%), mentre que les femenines, tot i patir increments lleugerament menys importants, es troben ja en nivells propers al 14% (al voltant d'un punt per sobre dels nivells de finals de l'any 2000). No obstant això, al llarg dels darrers dos anys, l'increment de l'atur s'explica majoritàriament pel creixement de l'atur masculí, que ha passat de 81.000 a 110.000 aturats, mentre que l'atur femení ha augmentat aproximadament en 10.000 persones.

En aquest sentit, cal fer una reflexió general sobre el mercat de treball de la província de Barcelona: entre finals de l'any 2000 i finals de l'any 2002, els increments de la població activa són pràcticament els mateixos que els de la població aturada; és a dir, que el mercat de treball ha perdut la capacitat d'absorbir més població activa. Aquesta situació es confirma, a escala macroeconòmica, en observar que els nivells d'ocupació tant masculina com femenina eren, a finals de l'any 2002, molt semblants als de dos anys abans.

1.2 Població ocupada

Quan s'analitza l'estructura per sexe i edat de la població ocupada es reproduïxen les pautes que han afectat el conjunt del mercat de treball de la província de Barcelona al llarg de l'any 2002: l'increment del volum d'activitat i d'atur, fenòmens que afecten majoritàriament la població femenina; el menor pes relatiu de la població jove, tant en relació amb el conjunt de l'activitat com pel que fa a la seva participació al mercat de treball; i els guanys d'ocupació estan concentrats fonamentalment en llocs de treball ocupats per dones (que ja suposa més del 40% dels llocs de treball), i augmenta el pes relatiu de la població major de 55 anys, que compensa una menor presència dels joves menors de 25 anys.

¹ D'acord amb les dades de l'Enquesta de Població Activa recalculades segons la metodologia EPA-2002. Aquestes dades es poden consultar en línia a www.ine.es.

Taula 1

Síntesi d'estadístiques internacionals.
Taxes d'activitat de menors de 65 anys als països de la Unió Europea, per sexe¹

	Dades referides al segon trimestre de cada any. En percentatge								
	TAXES D'ACTIVITAT								
	Ambdós sexes			Homes			Dones		
	1999	2000	2001(*)	1999	2000	2001(*)	1999	2000	2001(*)
UNIÓ EUROPEA	68,2 (2)	68,9	69,0 (3)	78,0 (2)	78,1	78,0 (3)	59,1 (2)	59,8	59,9 (3)
Bèlgica	64,6	65,2	63,6	73,0	73,8	72,7	56,0	56,6	54,5
Dinamarca	80,6	80,0	79,2	85,0	84,1	83,3	76,1	75,8	75,0
Alemanya	71,2	71,0	71,3	79,3	78,8	78,8	62,9	63,0	63,7
Grècia	62,5	63,0	62,1	77,1 (2)	77,1	76,2	48,5 (2)	49,7	48,8
Espanya	62,1	63,7	64,2 (3)	76,2	77,1	78,1 (3)	48,5	50,7	50,3 (3)
França	68,8	68,8	68,6	75,5	75,3	75,1	62,2	62,5	62,3
Irlanda	66,4	67,3	67,6	78,3	79,0	79,1	54,3	55,6	56,0
Itàlia	59,6	59,9	60,3	73,7	73,8	73,7	45,6	46,2	47,1
Luxemburg	63,2	64,1	63,9	75,7	76,6	76,4	50,4	51,4	52,4
Països Baixos	73,6	74,9	75,7	82,6	83,9	84,2	64,4	65,7	67,0
Àustria	71,6	71,3	70,7	80,5	80,0	79,0	62,7	62,5	62,3
Portugal	70,9	71,0	71,7	79,1	78,8	79,3	63,0	63,6	64,5
Finlàndia	76,4	76,8	77,1	78,9	79,3	79,6	73,8	74,1	74,7
Suècia	76,5	75,3	75,3 (3)	78,8	77,2	77,2 (3)	74,0	73,4	73,4 (3)
Regne Unit	75,1	75,5	75,2	82,7	83,0	82,5	67,3	67,8	67,7

¹ Les taxes són referides a la població menor de 65 anys en edat laboral; es considera com a tal la que té entre 15 i 64 anys, ambdós inclosos. Aquestes taxes han estat elaborades a partir dels corresponents col·lectius poblacionals segons la seva relació amb l'activitat econòmica.

² L'Enquesta de Forces de Treball 1999 publica per a Grècia les dades corresponents a 1998. Les taxes d'activitat, ocupació i atur a Grècia i la Unió Europea per a 1999 estan afectades per aquesta incidència.

³ L'avenç de l'Enquesta de Forces de Treball 2001 recull per a Suècia les dades de 2000 i per a Espanya les dades de 2001, elaborades d'acord amb la nova metodologia EPA 2002, que incorpora la utilització de noves projeccions de població, la reponderació dels factors d'elevació y l'aplicació de la nova definició d'atur comunitària. Les dades de la Unió Europea el 2001 estan afectades per aquesta incidència.

Figura 2

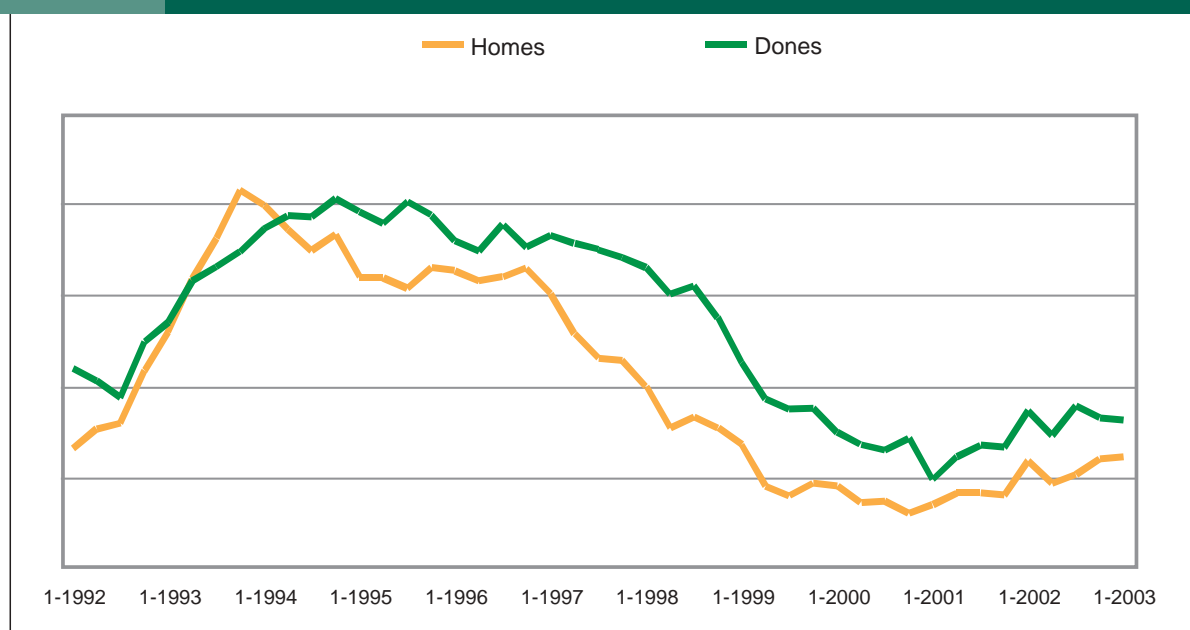
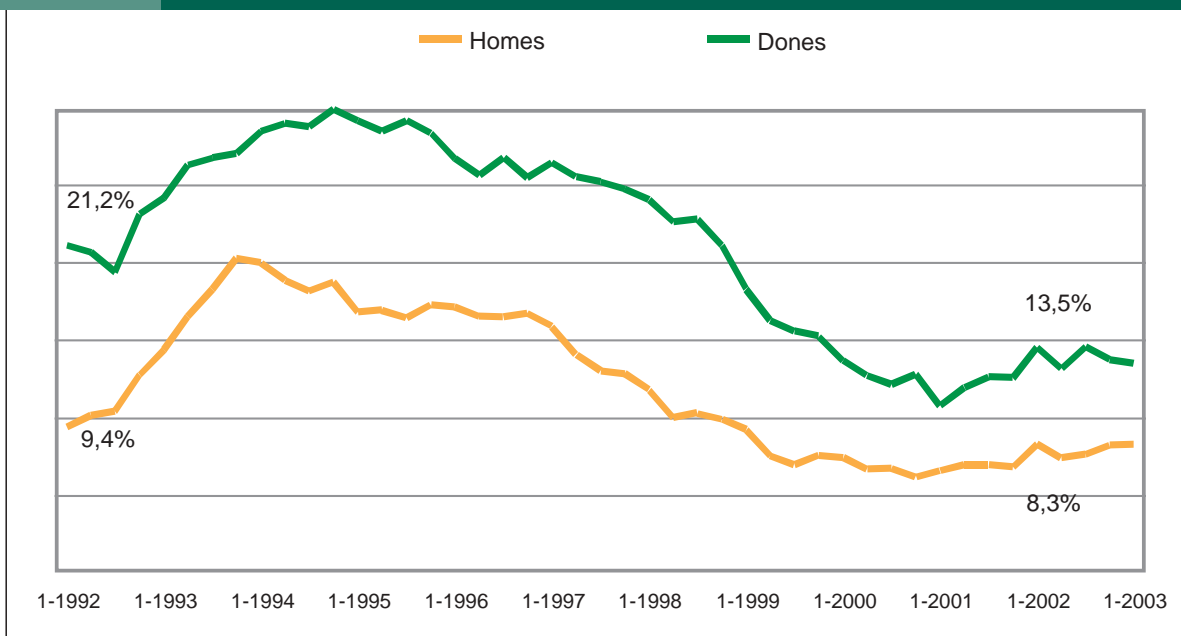
Volum d'aturats a la província de Barcelona. 1992-2003 (milers)

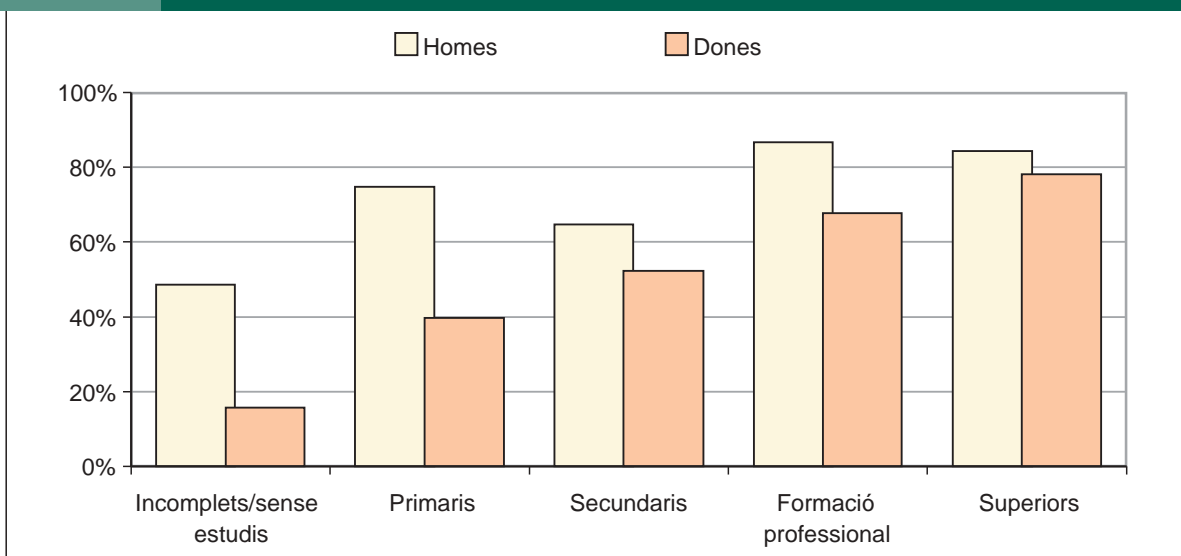
Figura 3 Taxa d'atur a la província de Barcelona. 1992-2003

Les taxes d'ocupació tenen una relació directa i positiva respecte als nivells de formació i de qualificació professional: el nivell d'estudis sembla guardar una relació directa amb el nivell d'activitat i ocupació, i una relació inversa amb el nivell d'atur, sobretot en el cas de la població femenina.

D'altra banda, però, els nivells de qualificació més elevats tenen un pes relatiu més gran en les ocupades que en els ocupats. De fet, la proporció d'ocupades amb estudis superiors (més del 25%) és significativament superior a la que s'observa en els homes ocupats (17%), mentre que en la població ocupada mas-

Figura 4 Taxa d'ocupació a la província de Barcelona segons el nivell d'estudi, 1er trimestre 2003

culina, més del 50% té tan sols estudis primaris (en la població femenina la proporció és inferior al 40%). Aquesta situació reforça l'argumentació que la població femenina accedeix al mercat de treball amb un major nivell de formació; segurament, en part, perquè ho consideren una condició necessària per tal de poder tenir condicions acceptables.

En canvi, el nivell de qualificació professional en el lloc de treball reflecteix una situació significativament més equilibrada: la proporció de llocs de treball d'alta qualificació (directius, tècnics superiors i tècnics mitjans) és del 30% sobre el total de llocs de treball, tant en la població masculina com en la femenina.

La distribució dels llocs de treball per sectors d'activitat continua reflectint el clar predomini dels serveis i, a més, el seu pes relatiu s'ha incrementat respecte a les dades de 2001. En concret, cal destacar que el sector terciari és l'únic que ofereix saldo positiu pel que fa a la creació de llocs de treball durant l'any 2002. Entre els sectors amb un major creixement destaquen les activitats de transport, la sanitat i les activitats culturals i de lleure.

La situació dels assalariats reflecteix una millora substancial: els llocs de treball amb contracte indefinit augmenten de manera important (al voltant de 40.000 més, tant en els homes com en les dones), mentre que hi ha una reducció dels contractes temporals en gairebé 50.000. Aquestes variacions porten a obtenir guanys significatius en la proporció de llocs de treball assalariats amb contractes indefinits: en el cas de la població masculina es passa del 80,9% al 84% sobre el total de contractes; en el cas de la població femenina els nivells són significativament inferiors, però el valor final del període (75,4%) és més de tres punts superior al d'un any abans. Aquestes dades normalitzen lleugerament la situació del mercat de treball de la província de Barcelona en relació amb la mitjana europea, tot i que les diferències continuen sent importants en el cas dels homes (encara hi ha quatre punts de diferència respecte a Alemanya, Suècia i Finlàndia, amb taxes entre el 12% i el 13%), i sobretot, en el cas de les dones (on la taxa observada és del 25%, mentre la mitjana europea és del 14,5%).

1.3 Població aturada

Entre els escassos exemples de disminució del volum d'aturats, cal destacar l'evolució de les dones més joves (de 16 a 19 anys), amb 6.000 aturades menys, i

dels homes entre 55 i 64 anys (que disminueixen en gairebé 3.000). Per contra, els increments més importants es produeixen en el tram corresponent a l'edat adulta (entre 25 i 54 anys), on s'observa un augment de més de 30.000 aturats.

Per sectors econòmics, l'atur augmenta de manera generalitzada, però cal destacar especialment els increments d'aturats en la indústria i la construcció, sectors que augmenten més de dos punts les seves taxes d'atur. En aquest sentit, cal fer notar que el creixement de l'ocupació comença a dependre de manera gairebé exclusiva del creixement dels serveis, i per tant, molt possiblement, la capacitat de reconvertir aturats de la indústria per a la seva ocupació als serveis constituirà un element d'especial importància en l'evolució de l'atur al llarg dels propers anys.

Aquest empitjorament general de la situació de l'atur, té també ressò en la proporció d'aturats de llarga durada. No obstant l'anterior, aquesta situació tan clarament negativa encara no sembla que hagi tingut un reflex clar en la percepció dels aturats, que mantenen un elevat nivell d'exigència pel que fa a l'acceptació d'ofertes de treball.

Les darreres estimacions en relació amb el nivell d'atur plantegen que al llarg dels propers trimestres la taxa oscil·li al voltant del 10%. Sembla que el comportament del mercat de treball a la província de Barcelona gira cap a una tendència més positiva del que es preveia, i així, des de fa dos trimestres, l'atur a la província de Barcelona es comporta millor del que estava previst, per la qual cosa s'espera consolidar, al llarg de 2003 i el començament de 2004, l'estabilització observada, amb alguns períodes de davallades significatives a causa de l'estacionalitat.

1.4 Població inactiva

L'estructura de la població inactiva, tant pel que fa a les motivacions de la seva inactivitat com pel que es refereix a les diferents pautes d'inactivitat sobretot en funció del sexe i l'edat de la població, no ha experimentat grans canvis respecte als anys 2000 i 2001.

A la província de Barcelona hi havia, a finals de l'any 2002, gairebé 865.000 inactius entre 16 i 64 anys, dels quals més del 70% són dones. No obstant això, les variacions respecte a les dades de l'any anterior mostren

una davallada important de la població inactiva femenina entre 25 i 54 anys, superior a les 37.000 persones. De fet, més de 12.000 mestresses de casa s'han incorporat al mercat de treball durant l'any 2002, i d'aquestes més de 10.000 han obtingut un lloc de treball.

També cal fer referència a la població inactiva "potencialment activa"; és a dir, la població que podria esdevenir activa i ocupada. En aquest sentit, s'ha entès com a població inactiva "potencialment activa" aquella que és possible que entri al mercat de treball; per tant, els inactius que no són ni jubilats ni prejubilats ni incapacitats. Això suposa un col·lectiu d'aproximadament 675.000 persones, de les quals 540.000 són dones. També és significatiu que, entre els homes inactius potencialment actius, el 80% són estudiants, mentre que en el cas de les dones la població estudiant suposa tan sols el 20%.

2 Sociodemografia, activitat i ocupació a la província de Barcelona

2.1 Introducció

La propensió a l'activitat i l'ocupació dels diferents individus ve condicionada tant per les característiques del context on resideixen com per les pròpies característiques sociodemogràfiques d'aquesta població. Per això s'ha considerat oportú incloure un apartat on s'exposi la relació entre les característiques sociodemogràfiques de la població i la seva evolució, la bondat de l'ajust entre la mostra de l'EPA² i aquestes característiques poblacionals, i la manera com poden influir en els principals indicadors referents al mercat laboral.

En concret, un primer bloc temàtic presenta i analitza les característiques estructurals dels individus que viuen a la província de Barcelona i quina ha estat la seva evolució recent, atenent a les variables de gènere, edat, estat civil, nivell d'estudis i categoria professional. La tria d'aquestes variables s'ha basat en la hipòtesi que són justament aquestes les que, en major mesura, condicionen la situació laboral dels individus i, concretament, la seva major o menor propensió a l'activitat i també la seva major o menor facilitat per trobar ocupació; per tant, canvis significatius en la seva estructura al llarg del temps poden explicar/justi-

² Enquesta bàsica a partir de la qual es fa la descripció del mercat de treball i l'evolució dels principals indicadors.

ficar canvis en els principals indicadors emprats per caracteritzar el mercat de treball. L'estudi evolutiu també permet analitzar no només l'equilibri entre oferta i demanda de treball en el moment actual, sinó, àdhuc, en un futur no llunyà, permetent un assessorament adequat per tal de poder assegurar un funcionament adequat i equilibrat del mercat de treball.

Un segon gran bloc temàtic fa referència a aquestes mateixes variables, però intenta analitzar en quina mesura hi ha ajust adequat de la mostra a les característiques poblacionals i, cas que existeixin desviacions, en quina mesura aquestes poden afectar o condicionar els resultats obtinguts amb els principals indicadors i taxes calculats en relació amb la situació laboral dels individus.

Finalment, els dos darrers apartats detallen els principals resultats obtinguts de dos models d'elecció discreta desenvolupats pels autors: el Model de Propensió a l'Activitat (MPA) i el Model d'Ocupabilitat (Moc).

2.2 Característiques sociodemogràfiques de la població i relació amb la situació laboral

Les característiques sociodemogràfiques dels individus són variables que cal considerar a l'hora de voler explicar la seva diferent propensió a l'activitat i la seva distinta ocupabilitat, atès que en són importants condicionants. Entre les diferents variables sociodemogràfiques que permeten definir la població resident en un territori, n'hi ha dues de fonamentals per caracteritzar-la socialment, i que àdhuc esdevenen fonamentals a l'hora de comprendre la seva situació laboral: el gènere i l'edat. A banda d'aquestes, també es presenten en aquest apartat les característiques estructurals i dinàmiques referents a les variables que recullen l'estat civil, el nivell d'estudis i la categoria professional dels individus, atès que també aquestes són clau a l'hora de comprendre la seva relació amb l'activitat i la seva diferent inserció en el mercat de treball.

Gènere: s'observa que hi ha major presència de dones que d'homes i, també, que ha anat augmentant la proporció d'elles sobre el total de la població de la província de Barcelona al llarg del temps. Per tant, i considerant que les dones presenten menors taxes d'activitat i d'ocupació que els homes i, per contra, majors taxes d'inactivitat i de desocupació, és lògic esperar que aquesta sigui la tendència d'aquests indicadors laborals en absència d'altres canvis.

És important relativitzar l'anterior afirmació tenint present que han existit altres canvis en el context de què s'està parlant. Entre aquests, cal destacar els que han portat al fet que la població femenina hagi anat augmentant la seva participació en el mercat laboral i que han fet alterar les seves taxes d'activitat i d'ocupació, tot incrementant-les i portant a una reducció del diferencial entre homes i dones. Mentre aquesta tendència continuï, els canvis en les respectives taxes d'ocupació i d'activitat aniran més enllà dels que puguin explicar-se únicament per la composició estructural per gèneres de la societat. A hores d'ara encara és objecte de debat si aquest augment de la propensió a l'activitat i a l'ocupació de la població femenina ha tocat sostre i les taxes s'estabilitzaran o encara ha de continuar. També cal tenir en compte que ha variat el nivell formatiu assolit pels homes i sobretot per les dones i, amb ell, la seva diferent participació potencial i efectiva en el mercat laboral.

Edat: Les dades sobre la presència relativa a la província de Barcelona de la població segons grups d'edat i els diferents índexs que hi fan referència mostren que entre 1975 i l'any 2000 hi ha hagut un important decreixement de la presència relativa dels menors de 15 anys, i un significatiu increment de la població de 65 i més anys d'edat. Atès que l'increment dels segons ha estat considerablement superior al decreixement dels primers, la població inactiva (la que no està disponible per a treballar) ha tendit a créixer. Per això, considerant tota la resta de variables constants, és lògic esperar una disminució de la proporció d'actius sobre el conjunt de la població.

Tanmateix, la resta de variables no es matenen necessàriament inalterades: en el cas de la població jove, i atès que la barrera d'entrada que han de superar per aconseguir la seva primera ocupació és fonamental, serà important considerar tots els canvis que puguin esdevenir per afavorir aquest primer pas (contractes d'aprenentatge, de pràctiques, de formació ocupacional, etc.). I també caldrà tenir en compte la importància de canvis en alguns condicionants externs a la pròpia voluntat dels potencialment actius i ocupats, com aquells que afectin la legislació que estableix l'edat legal per començar a treballar, o que afectin el període d'escolarització mínim obligatori.

En el cas de les *persones de major edat*, esdevé bàsic tenir present els canvis que es puguin donar quant als diferents tipus de mesures de garantia de rendes defi-

nides en l'estat de benestar, sobretot, els que afectin les jubilacions o prestacions per malaltia o incapacitat, i les alteracions en els criteris establerts per accedir-hi. També són importants les millores en la salut que garanteixin una millor qualitat de vida així com una major possibilitat d'allargar la vida laboral.

En el cas de les *persones d'entre 16 i 64 anys d'edat*, i sobretot les que en tenen entre 25 i 54 (aquelles amb una major voluntat d'activitat i també amb unes possibilitats d'ocupació més grans), esdevenen fonamentals els canvis que puguin ocórrer en relació amb obligacions que hagin d'assumir, i que els poden restringir la llibertat d'entrada, estada i sortida en el mercat laboral. En aquesta línia, la tendència a un major repartiment de les tasques domèstiques i d'atenció i cura dels menors i dels ancians, o altres possibles persones necessitades d'ajuda. També en relació amb aquestes qüestions, els possibles canvis en les mesures d'ajuda existents (administratives o del món associatiu i relacional) de què poden disposar per afrontar-les en el seu marc de residència.

Estat civil: Les dades sobre l'estat civil de la població mostren que tot i que els casats continuen sent el col·lectiu important, la seva presència relativa a la província s'ha vist notablement reduïda. Això és important perquè els casats són un dels grups amb una major probabilitat d'ocupació i amb una major propensió a l'activitat. També es fa palès que creix la importància relativa dels solters, que han passat a ser més del 40% del total dels residents, quan fa tan sols uns anys eren al voltant del 25%.

Nivell d'estudis: La consideració de l'evolució del nivell d'estudis de la població des de 1986 i fins a l'any 2000 mostra que han tendit a minvar les persones analfabetes i sense estudis a més de les que han assolit únicament el nivell d'instrucció considerat obligatori en cada període. Per contra, s'han incrementat considerablement les persones que han finalitzat estudis de formació professional o tècnics, estudis de batxillerat o equivalents, i les que han acabat estudis universitaris.

Considerant que la propensió a l'activitat i l'ocupació tendeix a ser considerablement superior en els individus que disposen de titulació universitària (això és cert sobretot en el cas de la població femenina) i menor en aquells que s'han quedat com a molt amb estudis primaris, les tendències observades quant a nivell d'ins-

trucció justificarien, en absència d'altres canvis significatius, un augment de les taxes d'activitat i d'ocupació.

Categoria professional: Entre 1986 i 1996 han augmentat especialment les persones amb una categoria professional baixa. Per contra, les persones amb una categoria mitjana i, sobretot, les que tenen una categoria professional alta han minvat relativament.

Aquestes dades fan esperar que, tenint en compte que són justament els treballadors amb una categoria professional alta els que presenten, amb diferència, majors propensions a l'activitat i a l'ocupació, les taxes d'activitat i d'ocupació de la població de la província tendeixin a davallar.

2.3 Ajust entre l'estructura de la població i la de la mostra, i influència en la situació laboral

Una possible explicació d'alteracions en els resultats sobre la situació laboral dels individus de la província de Barcelona que es detallen en aquest informe, que té relació amb les característiques sociodemogràfiques dels individus, és la que pot derivar-se de possibles desajustos entre la població i la mostra seleccionada per a la Enquesta de Població Activa en cada territori i període.

L'estudi de l'ajust entre la mostra de l'EPA de 2002 per a la província de Barcelona i les característiques sociodemogràfiques (fonamentalment basades en les dades publicades per la Generalitat de Catalunya a l'*Anuari Estadístic* de 2002) detecta:

–Petites diferències en relació amb les variables sociodemogràfiques fonamentals (gènere i edat, que l'Enquesta de Població Activa té en compte tan sols en la reponderació de la mostra).

–Desajustos més grans en relació amb les variables que no són considerades a l'hora de seleccionar la mostra ni en l'aixecament poblacional dels resultats. Uns i altres expliquen l'existència de desviacions en les proporcions relatives d'individus amb determinades característiques, desviacions que s'han de tenir en compte quan es fa l'estudi de la situació laboral dels individus a partir d'aquestes dades mostrals perquè poden afectar les taxes d'ocupació, atur i activitat. A continuació es recullen els ajustaments per a les principals variables demogràfiques que s'han considerat.

Gènere: L'ajust per gèneres permet observar que, tot i que la distribució de la mostra és força correcta, els homes tenen un pes lleugerament major del que els correspon segons les dades poblacionals, mentre que el de les dones és lleugerament menor al que els pertocaria.

Atès el diferencial per raó de gènere existent en les taxes, subestimar la presència de les dones comporta disminucions en els valors de les taxes d'activitat i d'ocupació obtingudes, i augments en les d'inactivitat i de desocupació.

L'edat: La mostra també s'ajusta bastant bé a les característiques de la població atenent als trams d'edat dels seus components. Tot i així, s'observa que els menors de 15 anys queden lleugerament sobrerepresentats, així com els majors de 44. En canvi, les persones entre 16 i 24 anys i les que en tenen entre 25 i 54 estan menys presents del que els pertocaria per pes real.

Atès que el grup d'entre 25 i 54 anys és el que sol tenir les majors taxes d'activitat i d'ocupació, i tenint en compte que els grups de més joves i de més grans solen ser, per contra, els que tenen les menors taxes d'activitat i d'ocupació, el disseny de la mostra i dels pesos de l'EPA del 2002 comporten que se subestimin aquestes dues taxes. D'altra banda, també implica, lògicament, que se sobreestimin les d'inactivitat i de desocupació, atès que aquestes solen ser majors en les persones dels extrems d'edat considerats que en les del tram central.

Gènere i grups d'edat: En considerar l'ajust combinat, pot encara matisar-se més. De fet, s'observa que els col·lectius infrarepresentats tant entre els homes com entre les dones són els de 14 a 24 anys i els de 25 a 44. Els que més se sobreestimen en relació amb el seu pes real a la població són els d'homes i els de dones de més de 44 anys d'edat, sobretot el que té entre 45 i 64 anys d'edat.

Nivell d'instrucció: En aquesta variable s'observa que hi ha desajustos significatius per alguns col·lectius, tot destacant en especial els que afecten les persones amb un menor nivell d'instrucció. En concret, hi ha una subestimació de les persones analfabetes o sense estudis, mentre que se sobreestimen les restants, sobretot les que tenen estudis primaris. La sobreestimació dels que tenen estudis tècnics o de formació professional i dels que han finalitzat estudis universitaris supera la dels que han cursat estudis de batxillerat o equivalents.

L'efecte global d'aquests desajustos no és tan clar com en els casos anteriors, però cal tenir en compte que les persones semblen tenir majors taxes d'ocupació i una propensió més gran a l'activitat en la mesura que el seu nivell d'estudis és més elevat, i que les que tenen estudis tècnics solen presentar-les majors que aquelles amb estudis generals de batxillerat.

Categoria professional: És una variable decisiva a l'hora de comprendre la situació laboral de la població, i per això és important analitzar-ne els desajustos. En aquest sentit, destaca que hi ha una subrepresentació de les persones de la província de Barcelona que tenen una categoria professional superior, i una sobreestimació de les que tenen una categoria professional mitjana o inferior.

Atès que l'anàlisi de la situació laboral de la població mostra que són justament les persones amb categoria professional superior les que presenten majors propensió a l'ocupació i també a l'activitat, el desajust detectat entre la mostra i la població comporta la subestimació d'aquests indicadors.

2.4 Interpretació i principals resultats del Model de Propensió a l'Activitat (MPA)

Els resultats del Model de Propensió a l'Activitat (MPA) corroboren la hipòtesi plantejada inicialment en relació amb que el gènere és un element clau a l'hora d'establir

la probabilitat que determinat individu s'ofereixi o no com a factor treball. Considerant únicament aquesta variable, s'observa que els homes tenen una propensió a l'activitat molt major que les dones (0,8439 enfront de 0,6). El diferencial continua sent favorable als homes en totes les categories considerades en les variables d'edat, estat civil, nivell d'estudis i categoria professional.

Aquesta diferent propensió a l'activitat ve molt condicionada segurament pel diferent paper social atribuït tradicionalment a cada gènere; per tant, en la mesura que els tòpics vagin deixant de ser-ho, el diferencial anirà minvant. I també anirà minvant en la mesura que es desenvolupin diferents tipus de polítiques que facilitin la compaginació de les tasques productives i les reproductives.

L'edat també es confirma com a una variable fonamental a l'hora de definir les probabilitats que un individu sigui o no actiu. En concret, són els individus d'entre 25 i 54 anys d'edat els que tenen una major propensió a l'activitat (0,8433). També entre els de 20 a 24 anys són molts els que volen treballar (la probabilitat és de 0,5836). Les probabilitats són notablement menors entre els més grans (0,5231) i, sobretot, cada vegada inferiors entre els més joves (0,1873).

L'estat civil permet apuntar que les persones casades són entre les que tenen major probabilitat de participar en el mercat de treball (0,7051). La seva propensió a l'activitat és, però, una mica menor que la de les

Figura 5 Probabilitat d'esdevenir actiu segons gènere i edat. 2002

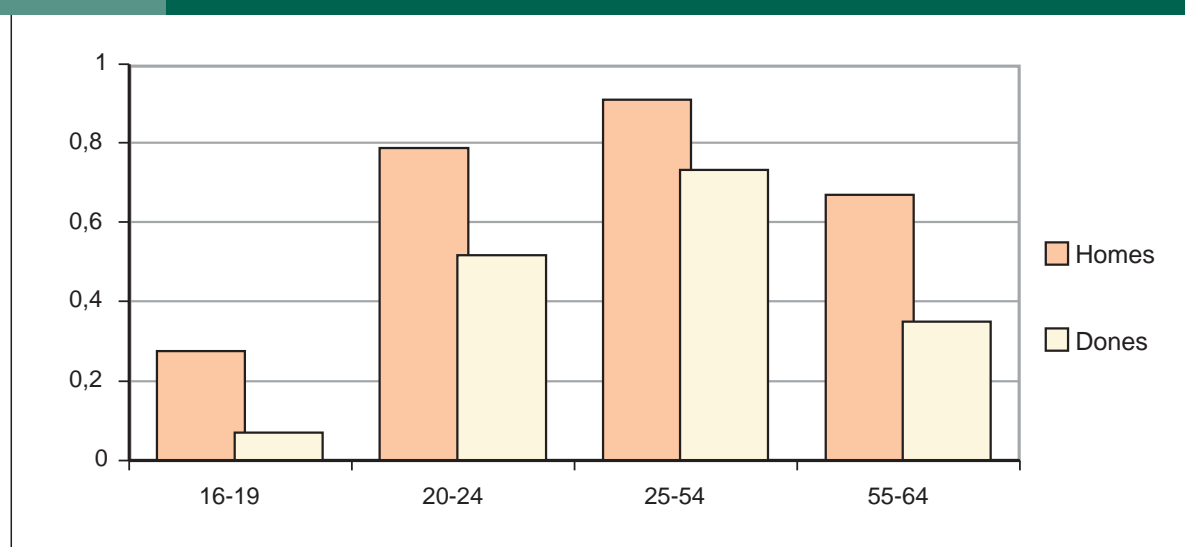
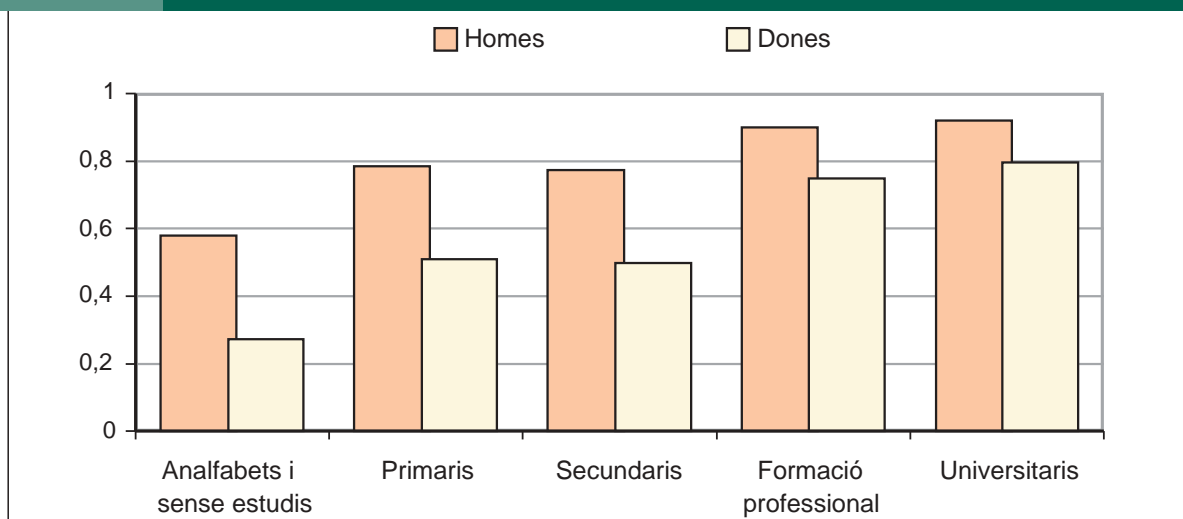

Figura 6 Probabilitat d'esdevenir actiu segons gènere i nivell d'estudis. 2002

Taula 2 Síntesi de les probabilitats obtingudes pel MPA

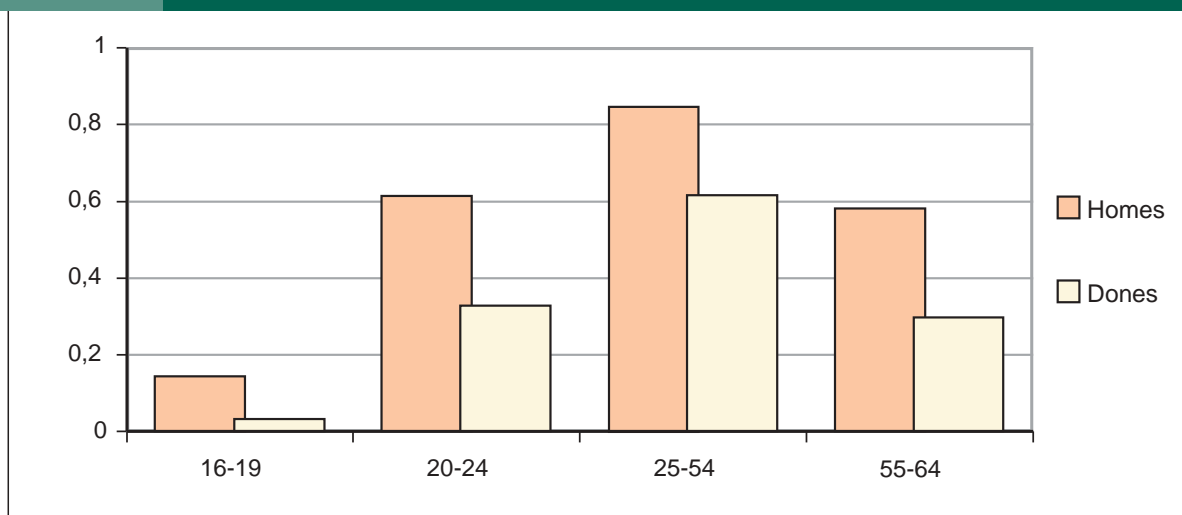
Propensió a l'activitat	Global			
Gènere				
Home	0,8439			
Dona	0,6000			
Edat	Global	Homes	Dones	
16-19	0,1873	0,2983	0,0921	
20-24	0,6836	0,8096	0,5396	
25-54	0,8433	0,9325	0,7563	
55-64	0,5231	0,6913	0,3720	
Estat civil	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Solter	0,6952	0,8179	0,5471	0,8624
Casat	0,7356	0,8575	0,6230	0,8346
Vidu	0,4700	0,7213	0,4221	0,7434
Separat/divorciat	0,8387	0,9355	0,7970	0,9075
Nivell d'estudis	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Analfabet o sense	0,4232	0,6055	0,2983	0,6394
Primaris	0,6749	0,8110	0,5350	0,8199
Batxillerat	0,6589	0,7997	0,5248	0,8062
Formació professional	0,8491	0,9268	0,7748	0,9185
Universitaris	0,8802	0,9455	0,8214	0,9195
Categoria professional	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Baixa	sre	sre	sre	sre
Mitja	sre	sre	sre	sre
Alta	0,9841	0,9904	0,9755	sre

sre: sense relació estadística segons el model.

persones separades o divorciades (0,8387). La dels vidus és, amb diferència, la menor de totes (0,4700). El nivell d'estudis confirma que, efectivament, les persones que més han invertit en la seva educació són les

que volen participar en major mesura en el mercat de treball. Així, els que han cursat estudis universitaris destaquen especialment com a col·lectiu amb major probabilitat de ser actiu (0,8802).

Figura 7 Probabilitat d'esdevenir ocupat segons gènere i edat. 2002

També hi ha una important diferència entre les persones que han cursat estudis secundaris de tipus tècnic i les que han fet el batxillerat o estudis similars (0,8491 enfront de 0,6589). Aquest és un element important de reflexió a l'hora de preveure la mà d'obra que és convenient preparar per a un futur més o menys immediat, en especial si es confirma que no només hi ha diferències en la propensió a l'activitat, sinó també en l'ocupació.

La categoria professional confirma també les hipòtesis plantejades de bon començament, atès que permet observar que són justament les persones que tenen una categoria professional alta les que tenen una major probabilitat de ser actives (0,9841)³. Quan es desagreguen aquestes dades per a l'interval d'edats, sembla que la importància de la variable no és tan significativa estadísticament entre les persones de 25 a 54 anys, com quan es pren en consideració el conjunt d'individus de la mostra.

2.5 Interpretació i principals resultats del Model d'ocupació (Moc)

Els resultats del Model d'ocupació (Moc) validen que el gènere és un element absolutament bàsic a l'hora d'establir la probabilitat que determinat individu esdevingui o no ocupat. Considerant únicament aquesta variable, s'observa que els homes tenen una probabi-

litat d'ocupació molt major que la de les dones (0,7565 enfront de 0,4950). El diferencial continua sent favorable als homes en totes les categories considerades per a les variables d'edat, estat civil, nivell d'estudis i categoria professional.

L'edat també es confirma com a una variable fonamental a l'hora de definir les probabilitats d'ocupació dels individus. Els que tenen entre 25 i 54 anys d'edat en primer lloc, i els que en tenen entre 20 i 24, són aquells en què aquesta probabilitat és major (0,7513 i 0,5017, respectivament). Els actius menors de 20 anys són el col·lectiu que presenta majors dificultats d'inserció laboral, amb una probabilitat de 0,1055. El diferencial és favorable als primers, i desfavorable als més joves, en els diferents creuaments considerats. El model també indica que en el cas de les persones de més de 54 anys d'edat, aquesta variable oferiria una ocupació de 0,5017.

Els resultats obtinguts en els diferents creuaments corroboren aquestes tendències per a les diferents categories i variables que s'han considerat.

L'estat civil permet apuntar que les persones casades són les que presenten major ocupació (0,6708), juntament amb les persones separades o divorciades (0,7043). Els solters i els vidus presentarien probabilitats d'ocupació considerablement menors (0,5536 i 0,2900, respectivament). De tota manera, es presumeix que aquesta major o menor probabilitat tindria altres explicacions a banda del seu estat civil, suposant

³ El fet de tenir assignada una categoria professional implica haver treballat amb anterioritat. Una vegada s'ha participat en el mercat de treball són poques les persones que deixen d'oferir-se com a mà d'obra.

que en aquest cas és una relació espúria la que s'ha constatat (entre les variables explicatives que poden haver-hi darrera, i permeten matisar aquesta relació, seria fonamental la variable edat).

El nivell d'estudis confirma també que, efectivament, les persones amb un nivell educatiu més alt són les que tenen, amb diferència, major probabilitat d'estar ocupades. Tots els nivells d'estudis es mostren significatius per explicar l'ocupació, i entre ells destaca l'ocupació que aporten els estudis universitaris (0,8076) i la formació professional (0,7397). Cal destacar que l'ocupació de les persones amb estudis secundaris és pràcticament la mateixa que la dels que tenen estudis primaris.

La categoria professional confirma també les hipòtesis plantejades inicialment, atès que permet observar que són justament les persones que tenen una categoria professional alta les que tenen una major probabilitat d'estar ocupades (0,9636). La diferència entre les probabilitats d'ocupació d'aquestes persones és significativa respecte a les dels col·lectius restants (categoria professional mitjana o baixa), tant en general (0,9135 i 0,8745, per als que tenen una categoria laboral mitjana o baixa, respectivament) com en els restants submodels considerats, però en aquest cas sembla ser que el fet de tenir experiència laboral és un factor que augmenta notablement l'ocupació.

2.6 Nota final sobre els models MPA i MOc

Les primeres elaboracions de models globals que tenen en compte el conjunt de variables independents, encara no definitives, ofereixen visions més riques i que permeten constatar de manera aprofundida els resultats preliminars que han estat presentats en aquest article.

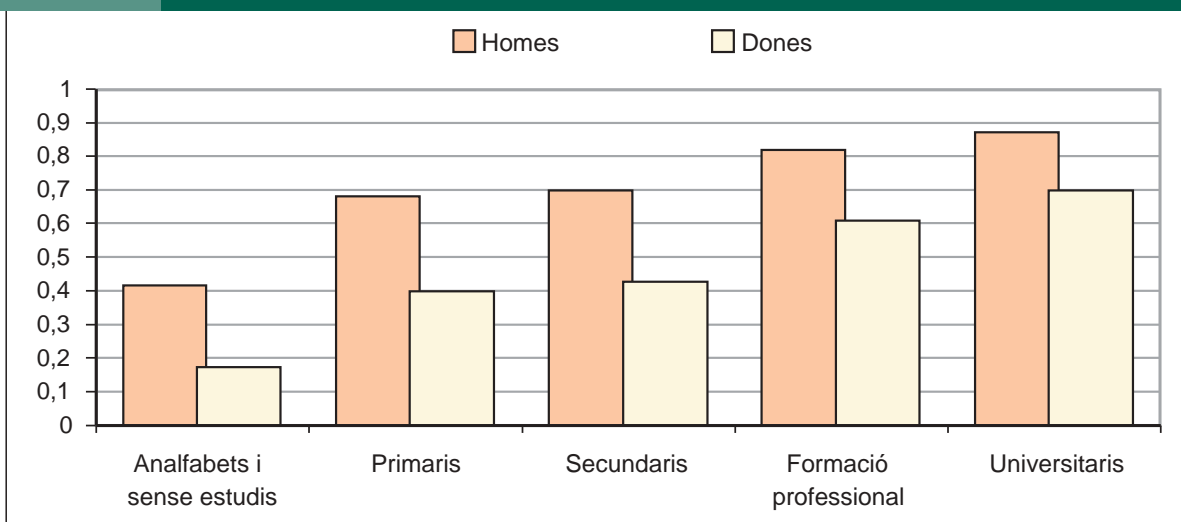
A l'hora de valorar els resultats dels models MPA i MOc que s'han presentat no s'ha d'oblidar que es tracta d'una primera aproximació estadística a la relació entre les característiques sociodemogràfiques dels individus i la seva major o menor probabilitat d'estar ocupats i de ser o no actius.

3 Ajust de l'oferta i la demanda de treball: una anàlisi econòmica

3.1 Característiques de l'oferta de treball: font del desajust i problema estructural

En general, la caracterització de l'oferta de treball a la província de Barcelona es resumeix en una concentració de la població activa en els trams de menor qualificació, i situada en sectors de relativament baixa productivitat (indústria manufacturera, construcció, comerç i transports), la qual cosa té una sèrie d'impliquacions econòmiques:

Figura 8 Probabilitat d'esdevenir ocupat segons gènere i nivell d'estudis. 2002

Taula 3 Síntesi de les probabilitats obtingudes amb el MOc

Ocupabilitat	Global			
Gènere				
Home	0,7565			
Dona	0,4950			
Edat	Global	Homes	Dones	
16-19	0,1055	0,1658	0,0539	
20-24	0,5017	0,6353	0,3492	
25-54	0,7513	0,8686	0,6367	
55-64	0,4533	0,6030	0,3189	
Estat civil	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Solter	0,5536	0,6873	0,3923	0,7291
Casat	0,6708	0,8012	0,5505	0,7636
Vidu	0,2900	0,5064	0,2488	0,5189
Separat/divorciat	0,7043	0,8519	0,6407	sre
Nivell d'estudis	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Analfabet o sense	0,2988	0,4426	0,2002	0,4691
Primaris	0,5709	0,7103	0,4276	0,7163
Batxillerat	0,5863	0,7251	0,4541	sre
Formació professional	0,7397	0,8485	0,6355	0,8303
Universitaris	0,8076	0,8981	0,7262	0,8560
Categoria professional	Global	Homes	Dones	Població 25-54
Baixa	0,8745	0,9021	0,8282	0,9202
Mitja	0,9135	0,9342	0,8842	sre
Alta	0,9636	0,9732	0,9504	0,9734

sre: sense relació estadística segons el model.

– Baixa qualificació comporta baixa productivitat, i això al seu torn fa que tant els salaris com els valors afegits siguin baixos, amb les significacions macroeconòmiques corresponents.

– La segona implicació es basa en la percepció d'homogeneïtat del factor treball. Això és degut a l'escàs capital humà que conté el factor en ell mateix, la qual cosa dificulta l'especialització i fa que el factor treball es consideri un factor homogeni i fàcilment substituïble. Donats els baixos costos d'ajust, la substitució pot produir-se bé per capital físic o bé per factor treball d'altres llocs. Aquesta implicació és possiblement la més perillosa, i possiblement la que podria generar un major desajust del mercat de treball. Per aclarir aquesta reflexió, suposarem una variació exògena dels salaris reals positiva que ens fes sortir de l'equilibri; això implica un augment del preu relatiu del treball enfront del capital (i enfront també del treball d'altres llocs); i donats els baixos costos d'ajust, l'empresa es planteja o substituir el treball per capital o substituir-ho per treball d'altres llocs. En totes dues situacions, això implica destrucció d'ocupació i un increment de l'atur,

amb una força de treball que difícilment serà reciclable a curt termini.

– La darrera implicació té a veure amb el desenvolupament tecnològic. No cal insistir en la importància del creixement econòmic, i aparentment la situació d'Espanya en comparació amb la dels països del seu entorn és bona. Ara bé, més que el creixement econòmic en ell mateix, allò més important és la manera en què es creix; i aquest creixement, per ser saludable i sostenible a llarg termini, ha d'estar fonamentat a l'economia real: no és aconsellable aconseguir creixements alts a partir de polítiques fiscals expansives o amb polítiques monetàries expansives que estimulen la demanda interna, perquè a la llarga són internalitzades per les expectatives dels agents, i finalment anul·lades. Per tant, l'opció més adient és el desenvolupament de les tecnologies de producció, que, entre d'altres, té la virtut de millorar la productivitat. No obstant això, per aconseguir aquest desenvolupament calen com a mínim dos requisits previs: inversió en R+D, i un factor treball qualificat. Però com dèiem, les dades del mercat de treball de la província de Barcelona mostren que no se satisfà aquest mí-

Figura 9 Nivell d'estudis dels ocupats de la província de Barcelona. 2002

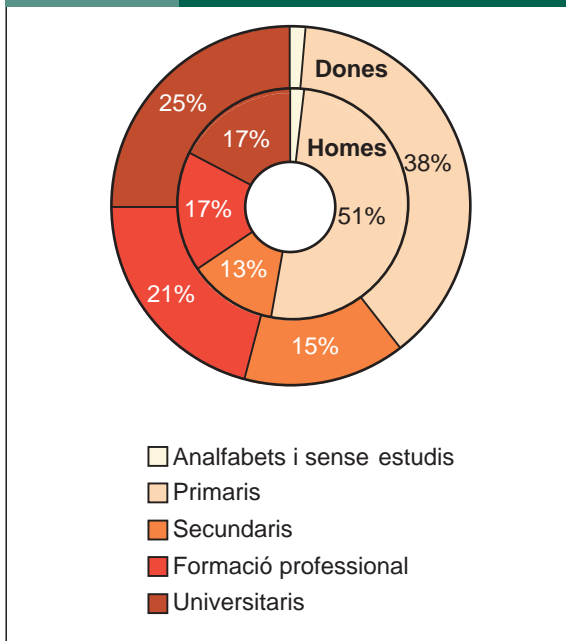
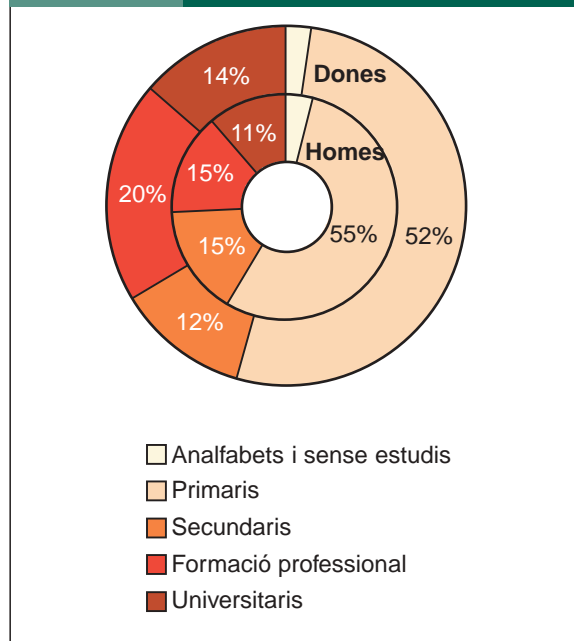

Figura 10 Nivell d'estudis dels atutats de la província de Barcelona. 2002

nim requisit, i per tant cal considerar que les perspectives de creixement no es podrien mantenir a llarg termini en les condicions actuals.

Així, doncs:

– Primer: l'especialització per sectors econòmics mostra que els sectors en els quals es concentra la població activa són de baixa productivitat i amb forts efectes d'arrossegament (en particular, la indústria manufacturera i la construcció).

– Segon: la baixa productivitat implica la realització d'activitats amb baix valor afegit brut, i els forts efectes d'arrossegament tenen l'efecte d'amplificar els cops, tant positius com negatius.

Aquesta argumentació suggereix una possible evolució negativa del mercat de treball a curt termini, i si no es corregeixen les dues deficiències esmentades, també a llarg termini. Les raons d'aquest pessimisme cal buscar-les en el context macroeconòmic: estem immersos en un procés de recessió als països del nostre entorn, que, per la via del sector exterior i donada l'apertura de l'economia espanyola, acabarà afectant mitjançant el

Figura 11 Sector d'activitat de la oferta de treball de la província de Barcelona. 2002

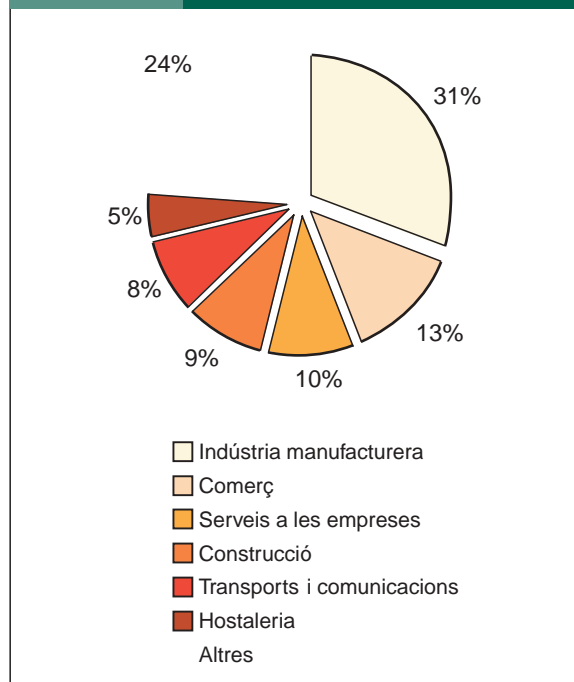
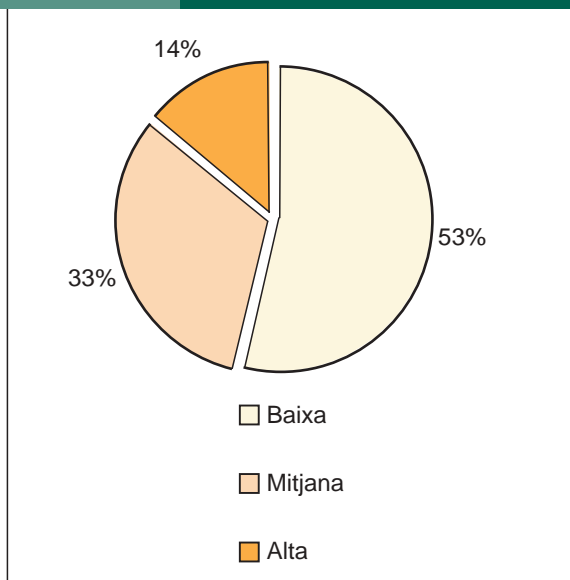

Figura 12 Nivell de qualificació dels ocupats de la província de Barcelona. 2002

deteriorament de la balança comercial i la reducció de la inversió estrangera directa. A més, l'actual política monetària expansiva ha potenciat la demanda interna, però és probable que s'aturi a mig termini, atès que actualment ja tenim taxes d'interès reals negatives. Això provocarà una restricció de liquiditat amb la consegüent contracció de la demanda interna per la via del consum i la inversió; la construcció serà segurament un dels sectors més afectats, amb el que això suposa considerant els forts efectes d'arrossegament d'aquest sector. Si a això se li afegeix la creixent competència que suposen els preus de la mà d'obra dels països de l'Est d'Europa, i la considerable apreciació de l'euro, s'estan acumulant la majoria dels possibles chocs negatius que s'han anat enumerant en aquestes reflexions.

3.2 Característiques dels desajustos entre l'oferta i la demanda: proliferació de situacions d'alt risc

Es poden donar quatre situacions possibles: demanda (de factor treball) alta amb atur alt, demanda baixa i atur alt, demanda alta i atur baix, i finalment, demanda baixa i atur baix. D'aquestes quatre posicions, tres són de desequilibri i tan sols una (atur baix i demanda baixa) la considerem d'equilibri. Ara bé, aquests tres desequilibris impliquen diferents situacions de demanda i d'oferta, que es detallen a continuació:

– *Demanda alta i atur alt*: aquesta situació indica que ens trobem amb efectius disponibles, però que l'alt nivell de demanda no els absorbeix. Una de les possibles causes d'aquesta situació pot ser una relativa manca de confiança de les empreses en la capacitat d'aquest efectius. Aquest és un típic problema d'informació asimètrica, on la solució es pot aconseguir mitjançant la introducció de senyals que facin que l'empresa no tingui aquesta desconfiança. Una bona manera de fer-ho és amb la introducció de polítiques actives d'ocupació que permetin mantenir la bona qualitat dels efectius disponibles.

– *Demanda baixa i atur alt*: En aquest cas, la demanda no necessita tants efectius per realitzar la seva producció, i per tant ens trobem amb un problema de restricció de demanda, a causa possiblement de tres factors: o bé s'està substituint treball per capital; o bé treball per treball d'altres llocs; o, finalment, pot ser que hagi hagut una caiguda en la producció del sector.

– *Demanda alta i atur baix*: Ens trobem en una restricció d'oferta, és a dir, l'oferta no disposa d'efectius suficients per fer front a la demanda.

– *Demanda baixa i atur baix*: Equilibri. Els dos fluxos s'han equilibrat i no tenim ni situacions d'excés d'oferta ni de demanda.

L'indicador que s'utilitzarà com a frontera per determinar valors alts o baixos d'atur serà el 5% (valor que es considera d'atur friccional); valors per sobre d'aquest ens donaran nivells d'atur alts, mentre que per sota ens donaran nivells considerats baixos. D'altra banda, l'indicador utilitzat per determinar si les demandes són altes o baixes serà la mitjana de la relació població ocupada/ofertes gestionades, per sectors. Aquest indicador prendrà el valor de 60. A continuació, el quadre següent presenta de manera resumida aquestes quatre possibles situacions.

		- Nivell d'atur +	
+ Demanda de treball		RESTRICCIÓ D'OFERTA	INFORMACIÓ ASIMÈTRICA Construcció Comerç Hostaleria Serveis a les empreses
		EQUILIBRI	RESTRICCIÓ DE DEMANDA
-			Ind. manufactureres Transp. i comunicacions

Les dades del desajust mostren que aquest és bàsicament de dos tipus: demanda alta i atur alt (cas de la construcció, comerç, hostaleria i serveis a les empreses), i de demanda baixa i atur alt (cas de les indústries manufactureres i els transports). Es dedueix, doncs, que el mercat de treball de la província de Barcelona té, des del punt de vista del seu ajust, dos problemes fonamentals:

– En el primer cas estem davant d’una situació en la qual l’oferta i la demanda no es troben (en aquest cas, polítiques de flexibilització del mercat no tindran èxit perquè el problema no radica en la rigidesa dels salaris, sinó en el fet que la demanda no té confiança en les capacitacions de l’oferta). Per aconseguir canviar aquesta inèrcia, les polítiques actives d’ocupació per al reciclatge d’aquesta mà d’obra són molt importants, i poden tenir efectes molt positius, però per assolir aquest objectiu cal aconseguir que les empreses realment es creguin que l’oferta s’ha reciclat; per fer això és imprescindible que aquestes polítiques actives tinguin un efecte molt positiu en la qualitat dels efectius que cal reciclar, i que a través d’aquests resultats agafin un prestigi que serveixi de senyal per a les empreses.

– En el segon cas, l’altre problema que s’ha detectat és de manca de demanda en el sector de les indústries manufactureres i el sector del transport. És difícil concloure’n les causes, però fonamentalment, tal com s’ha esmentat anteriorment, es pot pensar en tres causes possibles: la substitució de treball per capital, la substitució de treball per treball d’altres territoris, i finalment, una caiguda exògena de la producció d’aquests sectors per un descens en la seva demanda. Per tant, la solució en aquest cas passa per reubicar els efectius en altres sectors, i això requereix, de nou, de polítiques actives d’ocupació a curt termini; però la solució a llarg termini passa per esbrinar quin és realment el problema d’aquests sectors (reconversió, declivi, reestructuració, etc.), tot i que en cada cas, molt possiblement, les dificultats a les quals s’enfronten tenen arrels diferents.

4 Conclusions generals i propostes d’acció

A finals de l’any 2002, el mercat de treball de la província de Barcelona es troba en una situació clarament més negativa que un any abans. Tot i això, s’ha generat més ocupació, els treballadors milloren les seves condicions de treball, i les taxes d’activitat continuen

reduint progressivament les seves diferències de gènere. Com a contrapartida, l’estructura econòmica no ha estat capaç de crear tants llocs de treball com demanden els increments del nivell d’activitat, la indústria i la construcció perden ocupació en termes absoluts, i l’atur augmenta fins a situar-se en els nivells de dos o tres anys abans.

De tota manera, malgrat aquesta evolució negativa, la situació del mercat de treball de la província de Barcelona encara no pot ser considerada com a greu i, de fet, es troba molt allunyada de la que es va produir a mitjans dels anys noranta, moment en el qual les taxes d’atur van arribar més enllà del 20% de la població activa.

Però el procés de desaceleració és clar: la província de Barcelona perd pes relatiu respecte al conjunt de l’ocupació de Catalunya i Espanya, veu com s’incrementa l’atur de manera molt important (i no tan sols l’atur femení, que és normalment el més sensible a la conjuntura econòmica), i l’oferta i la demanda de treball es troben en un nivell de desequilibri apreciable.

Es plantegen, doncs, algunes qüestions, com per exemple:

– ¿Durant quant de temps l’expansió dels serveis podrà suportar la destrucció de llocs de treball que ja fa anys que es produeix a la indústria i que també comença a produir-se en la construcció?

– Com es podrà reduir tot l’atur que va generant la indústria, que es compon fonamentalment de perfils difícilment adaptables a les noves condicions de l’activitat econòmica i que, per tant, pot configurar una important bossa d’atur de llarga durada que provoqui alts nivells d’atur amb increments paral·lels dels salaris?

– Com aguantarà el mercat de treball la competència en un mercat cada vegada més internacionalitzat, i on les exportacions són cada vegada més difícils per l’apreciació de l’euro respecte al dòlar?

– Com s’aconseguirà incrementar la productivitat i millorar la tecnologia de producció si les empreses no estan disposades a invertir en capital fix, ja que veuen que el component més fort de la demanda, el consum de les famílies, és probable que pateixi els efectes del seu endeutament i de l’increment, a mig termini, dels tipus d’interès?

– Com respondrà l'estructura productiva més tradicional a l'obertura als mercats de l'Est d'Europa?

– Com pot incidir en tot plegat l'alteració d'algunes característiques sociodemogràfiques, sobretot contribuint a ajustar o desajustar encara més l'equilibri entre l'oferta i la demanda de treball?

En gairebé tots aquests sentits, les anàlisis semblen indicar que el mercat de treball de la província de Barcelona té un nivell de fragilitat important, ja que el relativament baix nivell de qualificació de la població activa fa que l'activitat econòmica pugui substituir molt fàcilment el factor treball per la inversió en capital fix o, fins i tot, per força de treball de característiques semblants a d'altres territoris.

Aquesta situació conviu, a més, des del punt de vista social, amb altres dificultats que tradicionalment han afectat el mercat de treball i que continuen vigents, les quals han de ser afrontades amb les polítiques més adients. En aquest sentit, en el mercat de treball de la província de Barcelona el gènere encara és un condicionant fonamental, a tots els nivells, a l'hora d'accedir al món laboral i d'obtenir un lloc de treball. D'altra banda, el nivell d'estudis i la categoria professional continuen sent factors determinants, i els joves són els que pateixen amb més intensitat les dificultats per poder accedir al mercat de treball.

Per tant, és important destacar que l'evolució del mercat de treball de la província de Barcelona l'any 2002 ha confirmat les previsions negatives que ja s'expressaven al llarg del 2001. Això no vol dir que el comportament de les variables relacionades més directament amb el mercat de treball hagin tingut comportaments especialment negatius (excepte en el cas del volum d'atur); però la tendència suggereix que és possible que es produeixin situacions de major dificultat macroeconòmica i d'estructura productiva, i que, mentrestant, la força de treball i l'estructura productiva de la província de Barcelona no empren encara les transformacions que semblen necessàries per al manteniment del seu nivell de competitivitat. En aquest sentit, hi ha diverses qüestions clau, sobretot des del punt de vista econòmic, com són, cal insistir, la tecnologia i la productivitat; i des del punt de vista social, la millora del nivell de formació i qualificació professional de la població.

Per acabar, cal fer una reflexió en relació amb l'esmentada necessitat de reforma estructural. Cal tenir en

compte, d'una banda, que els nivells d'atur sembla que s'estabilitzaran tant a la província de Barcelona com a Catalunya i a Espanya, com a mínim fins a principis de l'any 2004; i, d'altra, que és probable que la celebració del Fòrum de les Cultures pugui impulsar tant l'activitat (al sector de la construcció i al sector terciari) com algunes de les reformes infraestructurals que la regió de Barcelona té pendents. Per tant, seria recomanable aprofitar l'estabilitat econòmica i el suport que aquests esdeveniments poden aportar per tal d'emprendre reformes estructurals necessàries; sobretot, atès que de les accions empreses al llarg dels propers dos anys poden dependre les condicions a partir de les quals el mercat de treball de la província de Barcelona afronti el seu desenvolupament a mig i llarg termini, així com la seva posició relativa a Espanya i Europa.

4.1 Propostes d'acció

D'acord amb tot l'anterior, i amb el que s'ha exposat al llarg de les anàlisis recollides en aquest document, es considera adient proposar, en concret, les següents línies d'actuació:

– Cal garantir que les persones amb voluntat d'accedir al mercat de treball tinguin l'oportunitat de fer-ho. Caldria efectuar periòdicament uns tests amb la proporció d'inactius que s'incorporarien al mercat de treball, per quina raó i amb quines condicions. També poden tenir un paper clau les polítiques encaminades a afavorir la conciliació de vida laboral i familiar.

– Analitzar amb detall els fluxos migratoris, així com la seva estructura de gènere i edats, de la seva relació amb l'activitat.

– Simular i analitzar l'efecte de les polítiques de conciliació de la vida laboral i familiar, ja que aquest és un aspecte clau per predir l'evolució de les taxes d'activitat de la població femenina entre 25 i 54 anys.

– Posar en funcionament mesures per tal d'assolir els objectius europeus d'ocupació de manera equilibrada; és a dir, tenint en compte que la Unió Europea també proposa que aquest objectiu s'assoleixi garantint taxes d'ocupació femenines superiors al 60%.

– Tenir en compte l'increment significatiu del volum d'atur i l'actual manca relativa de capacitat de genera-

ció de llocs de treball i, per tant, actuar perquè els aturats millorin el seu nivell de qualificació, que, de fet, és un dels pocs aspectes que han demostrat efectes positius estables en la lluita contra l'atur. També cal millorar la quantitat i la qualitat de la interacció entre el agents, evitant els desajustos relacionats amb la manca d'informació i la informació asimètrica.

– Impulsar la formació continuada en el lloc de treball, que es manté en taxes molt baixes. Cal incentivar les empreses perquè donin suport a aquest tipus de formació, sobretot per als ocupats amb un menor nivell de qualificació, i també és necessari que els treballadors comprenguin la necessitat i la utilitat d'aquesta mesura.

– Emprendre accions de resolució de dificultats concretes, mitjançant un servei d'assessorament i suport personalitzat per als conflictes laborals, tenint en compte que la situació de les condicions de treball sembla que continua progressant relativament.

– Combatre l'atur de llarga durada mitjançant una combinació de formació per a l'aturat i incentius a l'empresa per a la seva contractació.

– Combatre de manera prioritària l'atur femení, que ha assolit de nou taxes notablement elevades.

– Dur a terme, per als joves, accions de “llançament” cap al mercat de treball mitjançant contractes d'aprenentatge, tenint cura de la seva correcta aplicació, sobretot a l'àmbit privat.

– Impulsar i donar suport a la creació d'empreses d'alt component tecnològic.

– Crear centres de R+D de capital mixt, per tal de fomentar l'aplicació de noves tecnologies al sector productiu i, a la vegada, socialitzar el risc que implica aquest tipus d'activitats.

